

JULES VERNE TARAFINDAN YAZILAN “LE TOUR DU MONDE EN QUATRE-VINGTS JOURS” ADLI ROMANIN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNİN EREK ODAKLI ÇEVİRİ KURAMI EŞLİĞİNDE VE ÇEVİRİ STRATEJİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Doktora: Kübra AYDOĞAN

Gazi Üniversitesi

Eğitim Bilimler Enstitüsü

kbraydgn06@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1218-433X

Gönderim Tarihi: 08.12.2023 Kabul Tarihi: 30.12.2023

Alıntı: AYDOĞAN, K. (2023). Jules Verne Tarafından Yazılan “Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt Jours” Adlı Romanın Türkçe Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Eşliğinde ve Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi. *Türkeri Dil ve Edebiyat Dergisi (TürkeriDE)*, 1(1), 48-58.

ÖZ: Bu çalışmada, Jules Verne tarafından yazılan “Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt Jours” adlı romanın üç ayrı çevirisinde çevirmenlerin çeviri yaparken yaralandıkları stratejiler incelenmiştir. Çalışmamızın amacı, çevirmenlerin aynı esere yaklaşımlarının ne ölçüde değiştiğini ve hangi durumlarda ne tür stratejiler kullandıklarını saptamaktır. Türkçe çeviriler karşılaştırmalı olarak incelenmiş, çevirmenlerin kaynak metin ile hedef metne yaklaşımları kullandıkları stratejilerden yola çıkılarak tespit edilmiştir. Çalışmada, çevirmenlerin çeviri yaparken kaynak metinde iletilmek istenen mesajı hedef metne hangi şekilde aktardığı Gideon Toury tarafından geliştirilen Erek (Hedef) Odaklı Çeviri Kuramı çerçevesinde ele aldığımız eserin bölüm başlıklarının metin çözümlemesi yapılmıştır. Toury'nin kuramında belirttiği öncül normlara göre, ele aldığımız her üç çeviri metninin kimi yerde kaynak metne bağlı kimi yerde de hedef metne yakın olduğu tespit edilmiştir. Çeviri 1'i kaynak metne bağlılığından dolayı “yeterli çeviri” olarak; çeviri 2'de hedef metne uygunluğundan dolayı “kabul edilebilir çeviri” olarak belirtilebilir. Çeviri 3'de ise bölüm sayıları ve başlıkları kaynak metinle uyuşmadığından dolayı herhangi bir tespit yapılamamıştır. Çeviri 1'de ve çeviri 2'de ekleme, çıkarma, değiştirme, yorumlama, yerileştirme, öykünme, birebir ve uyarlama stratejilerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt Jours Romanı, Erek (Hedef) Odaklı Çeviri Kuramı, Çeviri, Çeviri Stratejileri

An Examination of the Turkish Translations of the Novel 'Le Tour Du Monde En Quatre-Vingts Jours' by Jules Verne within the Framework of Target-Oriented Translation Theory and in Terms of Translation Strategies

ABSTRACT: This study examines the strategies employed by translators in three different translations of the novel “Le Tour Du Monde En Quatre-Vingts Jours” written by Jules Verne. The aim of our work is to determine the extent to which translators' approaches to the same work have changed and to identify the strategies they use in various situations. Turkish translations are comparatively analyzed, and the translators' approaches from the source text to the target text are identified based on the strategies they employ. In this study, we analyze the text chapters of the work within the framework of the Target-Oriented Translation Theory developed by Gideon Toury, focusing on how translators convey the intended message from the source text to the target text. According to the preliminary norms specified in Toury's theory, it is determined that each of the three translation texts is sometimes faithful to the source text and sometimes close to the target text. Translation 1 is considered a “sufficient translation” due to its faithfulness to the source text, while translation 2 is deemed an “acceptable translation” due to its conformity to the target text. In translation 3, no specific findings could be made as the chapter numbers and titles do not match the source text. Additions, omissions, changes, interpretations, domestications, imitations, direct translations, and adaptations are identified as strategies used in translations 1 and 2.”

Keywords: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt Jours Novel, Target-Oriented Translation Theory, Translation, Translation Strategies

Giriş

Çeviri, bir dille yazılmış metni başka bir dile aktarma sürecini ifade etmektedir. Bu süreçte çevirmen, dilbilgisi kurallarına, kültürel unsurlara ve özgün metne dikkat ederek, hedef dilde anlamlı ve doğru bir metin oluşturmaya çalışır. “Çeviri bir bakıma dilbilimde evrensel olan gösterilenlerin hedef dilde kullanılan gösterenler ile ifade edilme çabasıdır. Çevirmen dilsel gösteren olan sözcükler ve kelimelerle zihinde canlandırıldığı kabul edilen gösterilenler arasında eşdeğerlik yakalama uğraşında olan kişidir” (Delibaş & Delibaş, 2019: 569). Çeviri, diller arasında iletişimi sağlamak ve kültürler arasındaki bilgi alışverişini

kolaylaştırmak için önemli bir yere sahiptir. "Bir dilin gelişip kullanılmaya başlanmasından beri çeviri hep vardır. Bu yüzden insanlığın gelişiminde en büyük araçlardan birinin çeviri olduğu bilinmektedir" (Cirit & Arkan, 2023: 134). Diller ve kültürler arası bir aktarım olarak nitelediğimiz çeviriyi Vardar (2001) bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlarda bireyleri birbirine yaklaştıran, her türden kültürel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel-toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar, ekinler arası bir iletişim, bildirişim aracı olarak tanımlamaktadır. Çevirinin yüzyıllardır önemini korumasının ve çağlar-üstü bir aktarımla geçmişte yapılmış olan çevirilerin günümüze kadar ulaşmasının nedeni, Vardar'ın (2001) de belirttiği gibi çevirinin, bilginin insanların yararlanmasına sunulmasındaki yadsınamaz önemidir. Vardar (2001) çevirinin uygarlıklar arasında köprü kurma ve değişik toplumdaki bireyleri birbirine yaklaştırmaya özelliğinden söz etmiştir. Bu bağlamda çeviri, "farklı toplumların kültürel birikimlerini paylaşma ve birbirleriyle etkileşime girme süreçlerinde doğrudan etkili bir eylem olarak nitelendirilebilir" (Güzeler & Arkan, 2022: 1242). Bu eylem, tarih boyunca iletişimi ve uluslararası bağları geliştirmek için milletler arasında vazgeçilmez bir role sahip olmuştur (Delibaş, 2023: 1485).

Toury'e göre "çeviri, bir çeviri ediminin ürünüdür, yani doğal bir dilde (kaynak dil) bir metnin yerini başka bir dilde (amaç dil) kodlanan bir metnin almasıdır" (Toury'den akt., Sevinç, 2007:3). Yalçın (2015:11) ise "bir dildeki bildirimlerin anlam ve biçim yönünden eşdeğerlik sağlamak suretiyle bir başka dile aktarılması işlemi ve bunun sonucunda ortaya çıkan ürün" şeklinde yapmaktadır. Marsh (1987:23) çeviriyi "anlamayı" ve "anlatmayı" içeren iki bölümlü bir işlem olarak tanımlamaktadır. "Anlama", metni tam olarak anlayabilmenin, o metinde geçen kelimelerin yalnızca sözlük anlamlarını değil, aynı zamanda o kelimenin kullanıldığı bağlamı ve metnin genel kavramını anlamayı ifade eder. Anlama süreci, dilin ötesine geçerek, metinde geçen ifadelerin ve kelimelerin bağlam içindeki derin anlamlarını kavramayı içerir. Bu, dil bilgisine ek olarak kültürel, tarihsel ve konseptüel bir anlayışın gerekliliğini vurgular. "Anlatma" ise, kaynak dilde doğru olarak ne anladığımızı mümkün olduğunca doğru olarak aynı biçimde hedef dilde yeniden yazabilme becerisidir (Boztaş ve Coşkun: 2002:23).

Çeviri ile ilgili olarak yapılan incelemelerde sıkça karşılaşılan bir diğer alan ise çeviri stratejileridir. Çeviri stratejileri, çevirmen tarafından tasarlanan ve bir çeviriyi nasıl yapacağını kapsayan plan olarak tanımlamak mümkündür. Çeviri stratejisi, bir dizi problem çözme aşamasından oluşan ve çevirmenin metinle ilgili belirli saptamalar yaparken kullandığı evrensel bir yordamdır. Bu problem çözme aşamalarının, sözdizimi ve sözcük seçimi gibi hiyerarşik olarak daha az öneme sahip problemlerin çözümleriyle ilgili kararları kısmen belirlediklerini ya da kısmen sınırladıklarını ve yapılar oluşturmak amacıyla çeşitli şekillerde birleştiklerini bildirmektedir (Darwish 1999:18). Çeviri stratejilerinin yanı sıra çeviride belli başlı kuramlarda bulunmaktadır. Bu kuramları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Itamar Even-Zohar tarafından geliştirilen Çoğuldizge Kuramı,
- Gideon Toury'nin Erek (Hedef) Odaklı Kuramı,
- J. Holz-Manttärrin'in geliştirdiği Eylem Odaklı Kuram,
- Ernest-August Gutt'un Bağlantı Kuramı,
- Hans Vermeer'in Skopos Kuramı ve
- D. Seleskovitch ve M. Lederer tarafından geliştirilen Yorumlayıcı Anlam Kuramı.

Çalışmamızda, Jules Verne'in "Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours" adlı romanının üç farklı Türkçe çevirisinde çevirmenlerin kullandıkları çeviri stratejileri incelenmektedir. Jules Verne, 1828-1905 yılları arasında yaşayan Fransız roman yazarıdır. Bilim kurgu eserleri, Balonla Beş Hafta, Dünya'nın Merkezine Yolculuk, Ay'a Yolculuk ve özellikle 1873'te yazdığı "Seksan Günde Devr-i Âlem" (Verne, 2016) ile dünya çapında üne kavuşmuştur. Fransızca adıyla "Le Tour Du Monde En Quatre-Vingt's Jours" adıyla bilinen "Seksan Günde Devr-i Âlem," Jules Verne'in yazdığı macera romanıdır. Kitabın özelliği, ana karakter olan Phileas Fogg'un, dünya çevresinde 80 günde gerçekleştireceği bir yolculuğu konu almasıdır. Fogg'un bu hızlı seyahati, roman boyunca çeşitli maceralarla dolu bir serüven halini almaktadır. Yazar, eserinde zamana karşı bir yarış ve dünya çapında farklı kültürlerle karşılaşmayı işlerken,

aynı zamanda o dönemdeki teknoloji ve ulaşım araçlarına dair önemli gözlemlerde bulunmuştur. "Seksen Günde Devr-i Âlem," hem heyecan verici bir hikâyesi hem de o dönemin sosyal ve kültürel dinamiklerine dair göndermeleriyle bilim kurgu ve macera türündeki önemli eserlerden biridir.

Çalışmanın amacı, çevirmenlerin aynı esere yaklaşımlarının değişimini ve tercih ettikleri stratejileri belirlemektir. Türkçe çeviriler karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve çevirmenlerin kaynak metin ile hedef metne yaklaşımları analiz edilmiştir. Çalışma, Gideon Toury'nin Erek (Hedef) Odaklı Çeviri Kuramı çerçevesinde çevirmenlerin mesaj aktarımını bölüm başlıkları üzerinden çözümlenmiştir. Her üç çeviri metni, Toury'nin öncül normlarına göre bazen kaynak metne bağlı, bazen de hedef metne yakın bulunmuştur.

Toury'nin Erek (Hedef) Odaklı Çeviri Kuramı

"Bir bilgi alanının bilim olarak nitelendirilmesi için, onun kendine has, izlenecek yol ve yöntemlerin bulunduğu ve dayandırıldığı birtakım kuramsal bilgilerinin, ilkelerin ve kurallarının var olması gerekmektedir" (Yalçın, 2015: 52). Toury'nin kuramı kaynak metin odaklı değil hedef metin odaklıdır, hedef dilin kültürünü esas alır. Aksoy (2002: 47), Toury'nin çevirinin her seferinde katıldığı dizgeye yabancı gelecek biçimler ve bilgiler sunacağından hiçbir metnin tamamen "kabul edilebilirliği" veya "uygunluğu" sağlayamayacağını; hedef dilin ve kültürün kültürel kurallarının kaynak metin yapılarında kaymalara yol açacağından çevirinin özgün metne de her zaman tamamen "uygun" olarak üretilemeyeceğini belirttiğini dile getirir. Toury, çeviri metinleri bütün birimleriyle ele alır. Bu ilk aşamada yapılacak karşılaştırmalar çeviri metinle;

- a) Aynı kaynak metinden yapılmış diğer çeviriler arasında,
- b) Farklı çevirmenlerin aynı yıllarda yapılmış aynı amaç dilde yaptıkları arasında,
- c) Aynı çevirmenin, eğer varsa, çevirmenin eğer saptanabilirse çeşitli aşamaları arasında,
- d) Aynı çevirmenin eğer varsa çeşitli baskıları arasında,
- e) Aynı metnin farklı dillerde yapılmış çevirileri arasında olacaktır. (Toury, 1985).

Eşdeğerliliği 'değişmeyen ve değişen denge' olarak tanımlayan Toury, iki ilkedен yola çıkarak bu kavramın çevirideki işlevselliğine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bunlar; kabul edilebilirlik ve yeterlilik. Kabul edilebilirlik, erek dilin kurallarına ve kültürüne uygunluğu belirtirken, yeterlilik kaynak metne yakınlığı göstermektedir. Eğer çevirmen metnin normlarına bağlı kalarak bir çeviri yapmışsa "yeterli çeviri", erek kültüre ve erek dilin özelliklerine göre çeviri yapmışsa "kabul edilebilir çeviri" olarak ifade edilmektedir.

Çeviri Stratejileri

Yalçın (2015)'de yayınlanmış olan Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama kitabında çeviri stratejilerini aşağıdaki şekilde sıralamaktadır:

Yabancılaştırma Yoluyla Çeviri: "Erek dildeki kültürden farklı bir kültüre ait öğeleri koruma olanağı sunan çeviri stratejisidir" (Raková, 2016: 214).

Öykünme Yoluyla Çeviri: "Kaynak dildeki bir kelimenin ya da ifadenin hedef dile çoğu zaman söylenişsel olarak benzetilerek çevirisinin yapıldığı stratejidir. Kaynak dilden yapısal ve söylenişsel olarak kopamayan bu kelime ve ifadeler, hedef kültürde tam olarak bir karşılıklarını bulamazlar" (Özcan, 2020: 25).

Yerleştirme/Yerleştirme Yoluyla Çeviri: "Kaynak metni, konusu, karakterleri ve olayın geçtiği yerlerle birlikte erek kültüre taşımaktır. Olay örgüsünü korurken karakter isimlerini, yemek adlarını, âdetleri, mekânları vb. yerleştirmektedir" (Gürçağlar, 2014: 44).

Kültürel Ödünçleme Yoluyla Çeviri: "Kaynak metinde bulunan, ancak erek kültür ve dilde karşılıkları bulunmayan sözcük ve deyişlerin çevrilmeden kaynak dilde aktarılmasıdır" (Gürçağlar, 2014: 43).

Telafi (İkame) Yoluyla Çeviri: "Telafi, sözcüğe bağlı olarak sözcenin herhangi bir yerinde ortaya çıkan anlam, ses etkisi, kullanım ve mecaz kaybının, sözcenin başka bir yerinde veya ona yakın bir sözcüde giderilmesi işlemidir" (Newmark'dan akt., Yalçın, 2015: 105).

Özelleştirme Yoluyla Çeviri (Alt Anlamlı Çeviri): "Çeviri sürecinde kaynak dildeki üst anlamlı bir sözcüğü veya ifadeyi hedef dile alt anlamlı bir sözcük veya ifadeyle karşılama stratejisidir" (Dickins'den akt., Yalçın, 2015: 106).

Genelleştirme Yoluyla Çeviri (Üst anlamlı Çeviri): "Kaynak dilde alt anlamlı bir sözcüğü veya ifadeyi hedef dilde üst anlamlı bir sözcük veya ifadeyle karşılama stratejisidir" (Yalçın, 2015: 107).

Açıklama Yoluyla Çeviri (Genişletme): "Açıklama, kaynak metin ile hedef metin arasında kültürel, sosyal, dilbilgisel, sözcüksel vb. düzeylerde farklılık olması durumunda, meydana gelen semantik boşluğu doldurmak için çevirmenin kaynak dildeki ögenin anlamını ve işlevini değiştirmeksizin hedef dile aktarması esnasında izlediği bir çeviri işlemidir" (Suçın, 2013: 222).

Ekleme Yoluyla Çeviri: "Kaynak metinde örtük bırakılan kısımların çevirmen tarafından açıklanması ya da netleştirilmesi. Erek kültüre yabancı olduğu düşünülen tarihsel ya da kültürel unsurların metnin içine ya da dipnot olarak eklenmesi" (Gürçağlar, 2014: 43)

Çıkarma (Daraltma) Yoluyla Çeviri: "Çıkarma, çevirmenin kaynak dilde geçen bir sözcüğe, bir deyim veya ifadeye hedef dilde yer vermemesi yani onu çıkarması işlemidir" (Yalçın, 2015: 110-111).

Çıkarım Yoluyla Çeviri: "Sözcüğün, tamlama veya eşdizimli sözcüklerin anlamından yola çıkarak çıkarımda bulunarak çeviri yapma yöntemidir" (Yazıcı, 2007: 33).

Yer Değiştirme Yoluyla Çeviri: "Tümcenin dilbilgisel olarak farklı bir şekilde yeniden düzgülenmesi" (Yazıcı, 2007: 35).

Uyarılama Yoluyla Çeviri: "Eğer çevirmenin kaynak dilde karşılaştığı bir durumun hedef kültürdeki karşılığı bilinmiyorsa, bu noktada çevirmen uyarılama yöntemine başvurarak mesajı aktarma yoluna gider" (Odacıoğlu ve Barut, 2018: 1388).

Standartlaştırma Yoluyla Çeviri: "Kaynak metinde kaynak dildeki genel standartların dışında yer alan argo, diyalekt, sosyolekt gibi kullanımların erek dilde standart bir dille çevrilmeleri" olarak tanımlanır (Gürçağlar, 2014: 44).

Perspektif Kaydırma (Değiştirme) Yoluyla Çeviri: Sözcüklerin, kalıplaşmış ifadelerin, atasözleri ve deyimlerin çevirilerinin hedef dil ve kültürün özelliklerine göre yapılmasıdır. Yerleşmiş ifadelerin veya argo sözcüklerin çevirilerinde perspektif kaydırmaya başvurulabilir. (Yazıcı,2007:37).

İletişimsel Çeviri: "İletişimsel çeviri, kaynak metnin kültür odaklı ifadelerinin bağlamsal anlamını ve içeriğini hedef dil okuyucusunun kolayca kabul edebileceği şekilde aktarılması işlemidir" (Newmark'dan akt., Yalçın, 2015: 113).

Birebir Çeviri (Sözcüğü Sözcüğüne): "Birebir çeviri, çevirisi yapılan sözcüğün, deyim veya cümlenin çevrildiği dilin dilbilgisi ve imlâ kurallarına uyup uymadığına dikkat edilmeden yapılan çeviri yöntemidir. Genellikle her bir sözcüğün cümle içindeki görevine bakılmaksızın sadece sözcük türüne uygun olarak sözlükteki birinci anlamına karşılık gelen çevirisinin kullanıldığı çeviri biçimidir" (Baker, 1992).

Yöntem

Araştırmamız, betimsel tarama modelini kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kaynak metinden seçilen bölüm başlıkları ve bunların çeviri eşdeğerleri, Erek Odaklı Çeviri Kuramı çerçevesinde dil, biçim ve üslup açısından yapılan karşılaştırmalı çözümleme ile incelenmiştir. Çalışmada, çevirmenlerin tercih ettiği çeviri stratejileri, Mona Baker'in çeviri stratejileri bağlamında ele alınmıştır. Ayrıca çevirmenlerin hangi stratejileri tercih ettiği ve bu tercihlerin nedenleri, çalışmanın ana odak noktalarından biridir. Değerlendirme, çeviri stratejileri ve Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, kaynak metinden farklı kişiler tarafından uyarlanan çeviri metinleri karşılaştırılarak, örnek metinler üzerinden çeviri stratejileri ve çeviri işlemlerine dair bir çözümleme yapılmıştır. Ayrıca, çeviri metinleri Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı çerçevesinde "kabul edilebilirlik" ve "yeterlilik" kavramları açısından değerlendirilmiş ve hangisinin bu kavramlara daha yakın olduğu belirlenmiştir. İncelenen çeviri metinleri tablolarla düzenlenmiş ve elde edilen sonuçlar çerçevesinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Çözümleme sürecinde örnekleme yer alan çevirilerden kitap içerisindeki bölümlerin başlıkları seçilip başlıklar üzerinde çözümlemeler yapılmıştır. Kitap başlıkları Ç1, Ç2 ve Ç3 'de sadece kısa bilgilerin çevirileri yapılmış olup çevirmenin bir önsözü bulunmamaktadır.

KİTABIN ADI	UYARLA- YAN	YAYIN EVİ	BASIM YILI	BÖLÜM SAYISI	SAYFA SAYISI
Le Tour Du Monde En Quatre- Vingts Jours	Jules Verne	Ebooks libres	1873	37	295
Seksen Günde Dünya Turu	Yonca Dalar	Türkiye İş Bankası Kül- tür Yayınları	2017	37	143
80 Günde Devriâlem	Yayınevi	Bilgi Yayınevi	2019	37	190
Seksen Günde Devriâlem	Ali Aydoğan	Arkadaş Yayınevi	2019	14	124

Kaynak metnimiz (KM) Jules Verne tarafından 1873 yılında yazılan “Le Tour Du Monde En Quatre-Vingts” Jours adlı romandır. Bu romanın üç çevirisi ele alınmıştır.

- Çeviri 1 (Ç1) 2017 yılında Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarından çıkan Yonca Dalar tarafından uyarlanan Seksen Günde Dünya Turu adlı eser 143 sayfadan ve 37 bölümden oluşmaktadır.
- Çeviri 2 (Ç2) 2019 yılında Bilgi Yayınevi tarafından uyarlanan 80 Günde Devriâlem adlı eser 190 sayfa ve 37 bölümden oluşmaktadır.
- Çeviri 3 (Ç3) 2019 yılında Arkadaş Yayınevinden çıkan Ali AYDOĞAN tarafından uyarlanan Seksen Günde Devriâlem adlı eser 124 sayfadan ve 14 bölümden oluşmaktadır.

Kaynak metnimiz ise 295 sayfa 37 bölümden oluşmaktadır.

Tablo 1: Kitap Başlıkları

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Le Tour Du Monde En Quatre-Vingts Jours	Seksen Günde Dünya Turu.	80 Günde Devriâlem	Seksen Günde Devriâlem

Orijinal ismi “*Le Tour Du Monde En Quatre-Vingts Jours*” olan kitap Ç1’de “Seksen Günde Dünya Turu”, Ç2’de “80 Günde Devriâlem”, Ç3’de “Seksen Günde Devriâlem” olarak çevrilmiştir. Kaynak metinde “Quatre- Vingts” olarak çevrilirken Ç1’de “Seksen”, Ç2’de “80”, Ç3 ‘de ise “Seksen” olarak çevrilmiştir. Sadece Ç2’de rakamla çevrilmiştir. Ç1’de “Dünya Turu” olarak birebir çeviri yapılırken Ç2’de ve Ç3’de “Devriâlem” kullanımı ile yerileştirme stratejisini başvurulmuştur. Ç1’de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2’de ve Ç3’de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingts Jours Kitabı Örnek Metni-1(ÖM-1)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Dans lequel Phileas Fogg et Passepartout s’acceptent réciproquement l’un comme maître, l’autre comme do- mestique.(p.6)	Passepartout yeni efendisi Phileas Fogg’un hizmetine giriyor.(s.1)	Garip bir adam(s.5)	

Kaynak metinde geçen Phileas Fogg ve Passepartout isimleri Ç1’de birebir kullanılırken Ç2’de Garip bir adam şeklinde verilerek değiştirme stratejisine başvurulmuştur. Ç2’de yazarken kaynak metinden ayrı bir şekilde yorumlama yapmıştır. Ç1’de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2’de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3’de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 3: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-2 (ÖM-2)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Ou passepartout est convaincu qu'il a enfin trouvé son idéal.(p.12)	Passepartout nihayet aradığı işe inanıyor.(s.7)	Paspartü,özlediği yaşama kavuşmaktan memnun.(s.9)	

Ç1 'de "enfin" kelimesi nihayet olarak çevrilirken Ç2 'de çıkarma yoluna başvurulmuştur. Ç2 'deki Paspartü çevirisi öykünme stratejisine başvurulduğunun göstergesidir. Ç2'de "özlemek" kelimesi kullanılarak ekleme yoluyla çeviri ve yorumlama stratejisine başvurulmuştur. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 4: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-3(ÖM-3)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Dans lequel une nouvelle valeur apparaît sur la place de Londres.(p.33)	Londra'da yeni bir yatırım aracı ortaya çıkıyor.(s.20)	Londra borsasında yeni bir hisse senedi(s.27)	

Her iki çeviri metninde de kaynak metinde geçen "nouvelle" kelimesi "yeni" anlamında kullanılarak birbir çeviri stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metinde geçen "apparaît " fiili Ç1'de "ortaya çıkmak anlamında kullanılırken Ç2'de ise "apparaît " fiiline yer verilmeyerek çıkarma stratejisine başvurulmuştur. Ç1'de fiil kullanımı ile beraber kaynak metindeki gibi tam bir cümle şeklinde çeviri yapılırken Ç2'de dilbilgisel, düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 5: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-4(ÖM-4)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Où Phileas Fogg achète une monture à un prix fabuleux (p.69)	Phileas Fogg uçuk bir fiyata bir binek hayvanı satın alıyor.(s.40)	Fileas Fogg, paraya kıyıp bir fil alıyor.(s.56)	Fil sırtında yolculuk(s.30)

Ç2 'deki Fileas Fogg çevirisi öykünme stratejisine başvurulduğunun göstergesidir. Kaynak metinde geçen "monture" kelimesi Ç1'de binek bir hayvan olarak geçerken Ç2'de ve Ç3'te fil olarak çevrilmiştir. Kaynak metinde yer alan "achète" fiili Ç1'de "satın almak" olarak birbir çeviri stratejisine başvurulurken, Ç2'de "paraya kıymak " deyimiyile yerileştirme stratejisine başvurulmuştur. Ç3'de ise çıkarma stratejisi ve yorumlama stratejisi yapılarak "Fil sırtında yolculuk" şeklinde çeviri yapılmıştır. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de ve Ç3'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

Tablo 6: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-5(ÖM-5)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
----	-----	-----	-----

Où Phileas Fogg et ses compagnons s'aventurent à travers les forêts de l'Inde et ce qui s'ensuit(p.80)	Phileas Fogg ve arkadaşları hindistan ormanlarında ne gibi tehlikelerle karşılaşiyor?(s.45)	Ormanda görülmemiş bir olay(s.62)
--	---	-----------------------------------

Kaynak metinde düz bir cümle olarak verilirken Ç1'deki cümle soru şeklinde verilerek okuyucuda merak uyandırılmaya çalışılmıştır. Ç1'de dilbilgisel düzgüendirme yoluyla değiştirme stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metinde geçen "les forêts de l'Inde" Ç1'de "Hindistan ormanları" şeklinde birebir çeviri stratejisine başvurulmuştur. Ç2'de sadece orman olarak verilmiş olup çıkarma stratejisine başvurulmuştur. Ç1'de "s'aventurer" fiiline yer verilirken Ç2'de çıkarma ve yorumlama stratejisine başvurulmuştur. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 7: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingts Jours Kitabı Örnek Metni-6(ÖM-6)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Dans lequel Phileas Fogg, Passepartout, Fix, chacun de son côté, va à ses affaires(p.131)	Fırtına.(s.69)	Bay Fogg da, dedektif Fix de kendi işleriyle uğraşıyorlar.(s.93)	

Kaynak metinde geçen Phileas Fogg, Passepartout ve Fix isimlerini Ç1'de kullanmayarak çıkarma işlemine başvurulmuştur. Bölüm başlığı sadece "Fırtına" şeklinde çevrilerek yazar yanlış yorumlama yapmıştır. 'Ç2'de ise "Bay Fogg ve Dedektif Fix" olarak ele alınıp ekleme stratejisine başvurulurken 'Passepartout' ismi kullanılmayıp çıkarma stratejisine başvurulmuştur. Ç2'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygundur. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 8: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingts Jours Kitabı Örnek Metni-7(ÖM-7)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Dans lequel Phileas Fogg fait tout simplement son devoir(p.237)	Phileas Fogg üzerine düşeni yapıyor.(s.119)	Kayıp Paspartü için Fogg elinden geleni yapıyor.(s.167)	

Kaynak metinde geçen Phileas Fogg Ç1'de birebir çeviri stratejisine başvurulurken Ç2'de "Kayıp Paspartü ve Fogg" olarak çevrilip ekleme stratejisine başvurulmuştur. Ç1'de "üzerine düşeni yapmak" Ç2'de ise elinden geleni yapmak deyimleriyle yerleştirme stratejisi kullanılmıştır. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 9: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingts Jours Kitabı Örnek Metni-8(ÖM-8)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Où le patron de la « Tankadère » risque fort de perdre une prime de deux cents livres(p.156)	Tankadere'nin kaptanı, iki yüz sternlinlik ödülü kaçıracak mı?(s.83)	Tankarde yardım istiyor.(s.113)	

Kaynak metinde düz bir cümle olarak verilirken Ç1'deki cümle soru şeklinde verilerek okuyucuda merak uyandırılmaya çalışılmıştır. Ç1'de dilbilgisel düzgüendirme yoluyla değiştirme stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metinde geçen "le patron de la Tankadère" Ç1'de "Tankadere'nin kaptanı" şeklinde uyarılma başvurulmuştur. Ç2'de ise sadece "Tankarde" şeklinde çevrilerek öykünme stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metinde "deux cents livres" kullanımı Ç1'de "iki yüz sternlinlik" şeklinde yer

verilirken Ç2'de çıkarma ve yorumlama stratejisine başvurulmuştur. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 10: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-9(ÖM-9)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Où Passepartout voit bien que, même aux antipodes, il est prudent d'avoir quelque argent dans sa poche(p.167)	Passepartout dünyanın öbür ucunda bile cepte para olması gerektiğini savunuyor.(s.88)	Gerçekleri iyice görmeye başlayan Paspertü, insan nereye giderse gitsin parasız yapamayacağını anlıyor.(s.121)	

Kaynak metinde geçen "antipodes" kullanımı Ç1'de "dünyanın öbür ucunda" Ç2'de ise "insan nereye giderse gitsin" şeklinde çevrilerek uyarılama stratejisine başvurulmuştur. Ç2 'deki Paspertü çevirisi öykünme stratejisine başvurulduğunun göstergesidir. Kaynak metinde geçen "il est prudent d'avoir quelque argent" kullanım Ç1'de "para olması gerektiği" şeklinde çevrilirken Ç2'de yorumlama stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metinde geçen "sa poche" Ç1'de "cepte" şeklinde birebir çeviri stratejisine başvurulurken Ç2'de çıkarma stratejine başvurulmuştur. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 11: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-10(ÖM-10)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Dans lequel Passepartout suit, avec une vitesse de vingt milles à l'heure, un cours d'histoire mormone(p.208)	Passepartout trende mormon tarihini öğreniyor.(s.106)	Mormonlar üzerine bir konferans.(s.142)	

Kaynak metinde geçen "histoire mormone" Ç1'de "mormon tarihi" şeklinde çevrilerek birebir çeviri stratejisine başvurulmuştur. Ç2'de ise sadece "mormonlar" şeklinde çevrilerek çıkarma stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metinde " une vitesse de vingt milles à l'heure," kullanımı Ç1'de ve Ç2'de çıkarma stratejisine başvurulmuştur. "un cours" kelimesi ise Ç1'de kullanılmamış Ç2'de ise "konferans" olarak çevrilmiştir. Her iki çevirmende yorumlama stratejisine başvurmuştur. Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 12: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-11(ÖM-11)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Dans lequel Phileas Fogg engage une lutte directe contre la mauvaise chance(p.255)	Phileas Fogg kötü şansını yenmeye çalışıyor.(s.125)	Fileas Fogg bir başına da olsa güçlüklerle başa çıkabiliyor (s. 173)	

Kaynak metinde geçen Phileas Fogg Ç1'de birebir çeviri stratejisine başvurulurken Ç2' de "Fileas Fogg" olarak çevrilip öykünme stratejisine başvurulmuştur. Ç2'de "başa çıkmak" deyimiyle de yerleştirme stratejisi kullanılmıştır. "La mauvaise chance" kullanımı Ç1'de "kötü şans" olarak birebir çeviri stratejisinin göstergesiyken, Ç2'de ise "güçlüklerle" şeklinde çevrilmiştir.Ç1'de çevirmenin kaynak metne bağlı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2'de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3'de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Tablo 13: Le Tour Du Monde En Quatre- Vingt's Jours Kitabı Örnek Metni-12(ÖM-12)

KM	ÇM1	ÇM2	ÇM3
Dans lequel Passepartout ne se fait pas répéter deux fois l'ordre que son maître lui donne.(p.278)	Passepartout efendisinin bir dediğini iki etmiyor.(s.136)	Paspartü, efendisinin emrini iki kez tekrarlamak zorunda kalıyor.(s.180)	

Kaynak metinde geçen “Passepartout” ismi Ç1’de birebir çeviri stratejisine başvurulurken Ç2’ de “Paspartü” olarak çevrilip öykünme stratejisine başvurulmuştur. Ç1’de “bir dediğini iki etmemek” deyimiyse yerileştirme stratejisi kullanılmıştır. Ç2’de ise tam zıttı olarak “iki kez tekrarlamak zorunda kalıyor” şeklinde değıştirme stratejisine başvurulmuştur. “Son maître” kelimesi her iki çeviride de “efendisi” olarak çevrilmiştir. Ç1’de kaynak metne bağılı kalmasından dolayı yeterlilik ilkesine uygunken Ç2’de erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Ç3’de ise bu bölüm başlığına yer verilmemiştir.

Sonuç

Çalışmamızda incelediğimiz kaynak metnimiz 295 sayfa 37 bölümden oluşmaktadır. Çeviri 1’de, Seksen Günde Dünya Turu adlı eser 143 sayfadan ve 37 bölümden oluşmaktadır. Çeviri 2’de, 80 Günde Devriâlem adlı eser 190 sayfa ve 37 bölümden oluşmaktadır. Çeviri 3’de ise, Seksen Günde Devriâlem adlı eser 124 sayfadan ve 14 bölümden oluşmaktadır. Çeviri 1 ve Çeviri 2 ‘de kaynak metinde olduğu gibi 37 bölüme yer verilirken Çeviri 3’de ise her bölüme yer verilmediğı tespit edilmiştir. Çeviri 3, 14 bölüm şeklinde uyarlanarak çevrilmiştir ve sadece Tablo 5’de yer alan bölüm başlığı belirtilmiştir. Çalışmamızda ele aldığımız eserin bölüm başlıklarının metin çözümlemesini Toury’nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Toury’nin kuramında belirttiğı öncül normlara göre, ele aldığımız her üç çeviri metninin kimi yerde kaynak metne bağılı kimi yerde de hedef metne yakın olduğu tespit edilmiştir. Çeviri 1’i kaynak metne bağılılığından dolayı “yeterli çeviri” olarak; Çeviri 2’de hedef metne uygunluğundan dolayı “kabul edilebilir çeviri” olarak belirtilebilir. Çeviri 3’de ise bölüm sayıları ve başlıkları kaynak metinle uyuşmadığından dolayı herhangi bir tespit yapılamamıştır. Uygulanan stratejiler arasından Çeviri 1’de ve Çeviri 2’de ekleme, çıkarma, değıştirme, yorumlama, yerileştirme, öykünme, birebir ve uyarlama stratejilerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırmamızın temel hedefi, gerçekleştirilen çevirilerin kaynak metinle olan benzerlik düzeyini belirlemektir.

Kaynakça

- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Baker, M. (1992). In *Other Words: A Coursebook On Translation: USA and Canada*: Routledge.
- Boztas, İ., Çoskun, H. (2002). *Çevirmenin El Kitabı*. Ankara: Hacettepe.
- Cirit, S. N. & Arkan, Z. (2023) Antonie De Exupery’nin “Küçük Prens” Eserinin Türkçe Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Bağlamında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, *International Journal of Social Sciences* 7(4) 133-148.
- Darwish, A. (1999). *Towards A Theory of Constraints in Translation*.

- Delibaş, H. (2023) Vocational foreign language teaching and translation activity in the Ottoman Empire: The case of dragomans. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 1484-1493. DOI: 10.29000/rumelide.1406980.
- Delibaş, M. & Delibaş, H. (2019). "Veba" Adlı Eser İle Türkçe Çevirilerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi, *International Journal of Languages' Education and Teaching* 5(3), 568-578.
- Gürçağlar, Ş. T. (2014). *Çevirinin ABC'si*. 2. Baskı İstanbul: Say yayınları.
- Güzeler, F. B. ve Arkan, Z. (2022). Zekeriyâ Tâmir'in El-A'dâ' adlı öyküsünün Türkçe çevirisinde deyiş kaydırmaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(4), 1241-1252.
- Odacıoğlu, C. ve Barut, E. (2018). Çeviri Usul, Strateji Ve Yöntemleri Üzerine Bir Derleme: *Tarih Okulu Dergisi* (34), 1363-1392.
- Özcan, O. (2020). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının Frankofon Dünyasındaki Bir Elçisi: Çevirmen.
- Raková, Z. (2016). *Çeviri Kuramları*. (Y. Polat, Çev.) Ankara: Çevirmenin Yayını.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak*. İstanbul: Say Yayınları.
- Toury G.(1985). *A Rationale for Descriptive Translation Studies in T.Hermans* (Ed.), *The Manipulation of Litterature*, 16-42,London-Sydney:Croom Helm.
- Verne, J. (1873). *Le Tour Du Monde En Quatre-Vingt's Jours .Édition du groupe «Ebooks libres et gratuits »*
- Verne, J. (2016). *Seksen Günde Devr-i Alem*. (P. Güzelyürek, Çev.). İstanbul: İthaki
- Verne, J.(2017). *Seksen Günde Dünya Turu* (Dalar. Y. Çev). Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Verne, J.(2019). *Seksen Günde Devriâlem* (Aydoğan.A, Çev.)Ankara: Arkadaş Yayınevi. Verne, J.(2019). *80 Günde Devriâlem*. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram Ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları
- Yalçın, P. ve Şahin, Ş. (2017). Moliere'in "Cimri" adlı eseri ile Türkçe çevirilerinin karşılaştırmalı çözümlemesi: *International Journal of Language Academy* Volume 5/6, 1-11.
- Yalçın,P ve Özcan,, O.(2013). Çeviri Stratejileri ve İşlemleri Açısından Uyumsuz (Absürd) Bir Oyunun Türkçe'ye Çevirilerinin İncelenmesi : "Le Roi Se Meurt" . 13. *Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu*: Basit Üslup
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul: Multilingual.